

GASZNER ISTVÁNNÉ
Baja, Tanítóképző Intézet

Május 1 témáinak feldolgoása az 1—4. osztályban

Május elsejének jelentőségét a Tanterv külön is figyelembe veszi: e téma minden osztályban szerepel.

Az *első osztály* ismeretanyaga a közvetlen környezetből indul ki, az ünnepekre való előkészületből, melyeket a gyermekek a család és az iskola életében is megfigyelhetnek.

A *második osztályban* bővül a téma. A város, a falu területén működő üzemek, termelőszövetkezetek dolgozóinak felvonulásával, vidám seregszemléjével ismerkednek meg a tanulók. Kapcsolatot találhatunk itt két témakör között is. Élményszerű képekben kell a gyári munkás, bányász, termelőszövetkezeti paraszt, pedagógus, orvos, rendőr, tűzoltó, katona, postás munkáját bemutatnunk a „munkahelyek, foglalkozások” című témában.

A *harmadik osztályban* „a világ minden dolgozójának ünnepe”-ként ismertetjük május elsejét. Itt tudatosítjuk a munkások nemzetközi összefogásának nagy eredményeit a béke megvédésében. Az internacionalizmus eszméjének megértése ilyen előzmények után már nem lesz nehéz a *negyedik osztályban*.

Az értelmi nevelés feladatai mellett az olvasmányok elemzése során bőséges alkalom nyílik az érzelmi nevelésre is. A nevelési célkitűzések osztályonként és az olvasmányok tartalmát tekintve is más-más megfogalmazásban jelenhetnek meg, de az olvasmányok feldolgoása során minden esetben az *élményszerűség* biztosítása a legfőbb feladat.

1. OSZTÁLY

„Május elsején” című vers feldolgoása

Az óra célja:

- a) Május elseje méltó megünneplésére fel kell készülnünk.
- b) Vegyen részt a tanuló a tanterem feldíszítésében.

Szemléltető eszközök: a tanulók által gyűjtött fényképek, diafilm „Ünnepeink” című sorozatból.

Koncentráció: írással, (Tanterv: a szöveg-kiválasztás lehet „időszerű írási feladatnak megfelelően... mondatok szerkesztése képről.), énekkel („közös éneklésekkel kell hozzájárulni a szocialista közösség kialakításához, ünnepeink jelentőségének átéléséhez”)

Előzetes feladatok: a) gyűjtsenek a tanulók fényképet a május elsejei felvonulásról.

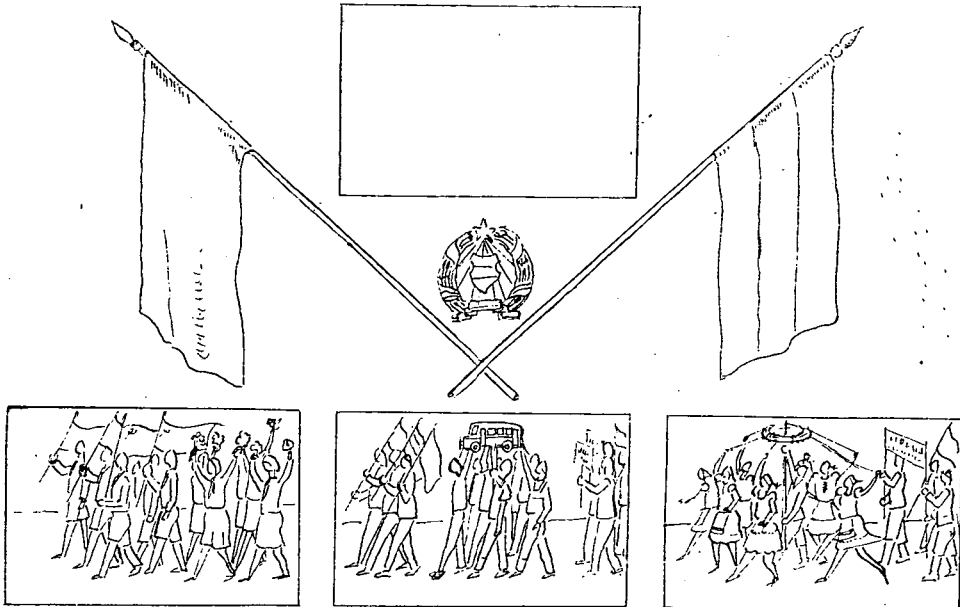
b) figyeljék meg közvetlen környezetük készülődését az ünnepre.

1. Az órát megelőző szervezés során már az óráközi szünetekben ellenőrzöm az előzetesen összegyűjtött képanyagot, hogy azok a képek (fényképek) kerüljenek a táblára, melyek a vers kifejezéseinek megértéséhez leginkább hozzásegítenek.

2. Az előzetes beszélgetést a táblára feltett képek alapján indítom el, összekapcsolva a megfigyelési feladattal: Mit láthattunk a házak homlokzatán? (zászlókat) Hol láttatok még zászlót? (Az üzletek kirakataiban, az ablakokban, az úttest felett. Városunk lakói és a gyermekek hogyan ünneplik május elsejét? (Felvonulással, virágot, zászlót lengtetve, táncsal, dallal.) Tanultatok-e már olyan dalt, melyet ezen az ünnepen mi is elénekelhetnénk? (Igen. A címe: Május elsejére. A kezdő sora: Kéklík fenn az ég...) Énekeljük el!

A tábla képe:

Május elseje a világ dolgozóinak ünnepe

„Együtt menjünk,
ünnepeljünk”

„Szedd a lábad,
Dobbants, járd
a táncot!”

„Zengő zeneszóval
Lengő lobogóval”

3. *Célkitűzés:* A mai órán verset tanulunk május elsejéről! Hallgassátok meg!
4. *A költemény bemutatása:* Weöres Sándor: Május elsején.
5. *A költemény feldolgozása:* a) Rövid szómagyarázat a legszebb verssorok költői szépségének megértése:

„Zengő zeneszóval
Lengő lobogóval”
„Fényes szellő illatot hoz”

b) A vers elolvasása után a fehér kartonra előre felírt verssorokat helyezgetik a tanulók a megfelelő képek alá. A verssorok újraolvasásával segítjük a szóképekben való olvasást:

„Együtt menjünk, ünnepeljünk”
„Zengő zeneszóval
Lengő lobogóval”
„Szedd a lábod
Dobbantsd, járd a táncot”

c) A tanulók beszédkészségét is az újonnan megismert szavak felhasználásával fejlesztjük. A diafilm bemutatásakor a vers kifejezéseinek használatára serkentjük a tanulókat.

6. *Házi feladat:* A vers könyv nélkül való megtanulása. Jutalmul közvetítem a negyedik osztályosok meghívását, következő napi olvasási órájukra.* Alkik a verset legszebben megtanulják, ott el is mondhatják.

2. OSZTÁLY

„Május elsején” című olvasmány feldolgozása

A tanítás céljai:

- a) A május elseji felvonulás megismertetése, a munka eredményeinek bemutatása.
- b) Vegyen részt a tanuló a május elseji felvonuláson szüleivel együtt. Számoljon be arról, hogy mit látott ott (Mennyien voltak, milyen volt a hangulat, milyen munkatermékeket vittek a dolgozók a munka ünnepén? – Nevelési terv 62/18)

Szemléltető eszköz: Fali kép (a száma Rsz. 2293)

A) *Előkészítő beszélgetés:* Mi jut eszedbe, amikor ezt a képet nézed? (Az országban mindenütt felvonulással ünneplik meg május elsejét; városunkban is hasonló felvonulás volt.) Kiket ismersz fel a képen? (A képen kisdobosokat, úttörőket, gyári munkásokat, termelőségvetkezeti parasztokat látunk.) Meséld el, milyen volt az a felvonulás, melyen te is résztvettél!

B) *Célkitűzés:* Olvassuk el a mai órán, milyennek látta Péter a május elseji felvonulást.

C) *Az olvasmány feldolgozása:*

- a) Bemutató
- b) A tanulók megnyilatkozásait az olvasmány alapján elkészített képek feltűzé-

* Iskolánkban hagyománnyá vált, hogy a kisdobos és úttörő avatásra már év elején negyedik osztályosok jelölünk ki az első osztályos tanulók mellé. Osztály-ünnepélyeinknek így valóban ünnepélyes jelleget adhatunk azzal, hogy azokra a testvér-osztály kisdobosait is meghívjuk. A Tanterv és utasítás említést tesz „az ünnepélyek alatti magatartás” megbeszéléséről. A két osztály részvételével megtartott ünnepélyen alkalom nyílik a negyedik osztályosok részéről a példaadásra, másrészt a kisebb csoportok könnyebb fegyelmzésére.

sével segítem. (A fiúk vörös zászlót lengetnek, a leányok virágcsokokkal integetnek; Péter édesapja munkatársaival egy kis kék autóbust emel magasba; a menetben termelészövetkezeti fiatalok is jönnek.)

c) Az olvasmányt két részben tárgyalom.

Az első részben a *készülődésre* irányítjuk a gyermekek figyelmét és Péter büszke örömeinek észrevételezésével fejezzük be a részegységet.

Részcélkitűzés: Hogyan készül Péter a május elsejei felvonulásra?

Feldolgozás kérdések segítségével.

Hogyan köszönti a természet május elsejét? (Ragyogó tavaszi nap van, felhőtlen az ég, szépen süt a nap.) Miért kelt fel Péter korán? (Izgatott volt, nagyon várta a felvonulást.) Péter édesapja munkatársaival vonult fel. A te édesapád hogyan vesz részt az ünnepélyen? Mivel fejezte ki Péter az ünnep iránti tiszteletét? (Új ruhát vett fel, kisdobos nyakkendőt kötött.)

Összefoglalás: Péter büszke örömmel vett részt a május elsejei felvonuláson.

A második rész a *felvonulás*, a munka megünneplésének módját mutatja be. A részegység elvonása után az elemzés során a „felvonulási útvonal” kifejezést a kép alapján és a helyi vonatkozás felhasználásával értetjük meg. A „nemzetiszínű zászló” és a „vörös zászló” fogalmát bemutatásukkal és táblára helyezésükkel magyarázzuk meg. Hangszóróról meghallgatjuk azt a dalt is, melyet a felvonulók énekelnek. (Kadosa: Május-köszöntő) Mi melyik dallal vehetnénk részt a felvonuláson? (Májusi szellő leng az ágon) Énekeljük el! Milyen jelvényekkel vonultak fel a dolgozók a mi városunkban? (Itt nyílik alkalom a Nevelési terv célkitűzéseinek megvalósítására és a lakóhely, a szülőföld megszerettetésére is. Mi lenne a mi munkánk jelvénye a menetben? (A könyv és a toll)

D) *Összefüggő olvastatás:*

Feladat: figyeljék meg az olvasmányt és az elolvasás után a fő gondolatot foglalják egy mondatba („Május elseje a munka ünnepe.”) Ezt a mondatot előre elkészített lapon feltűzőm a táblára.

Az órát a Májusköszöntő ismételt meghallgatásával és az ismert dal újraéneklésével zárjuk.

3. OSZTÁLY

A vörös szegfű című olvasmány feldolgozása

A tanítás célja:

a) A felszabadulás előtti május elsejék ismertetése.

b) Május elseje a világ minden dolgozójának ünnepe. Összefogás a béke megvédéséért.

Gyűjtsön képeket, híreket arról, hogyan ünnepelték szerte a világon a dolgozók május elsejét. (Nevelési terv 63/24)

Figyelje meg, hogyan szépül meg az ünnepre a feldíszített, fellobogózott város (Nevelési terv 81/11)

c) Mondatközi írásjeleket szünettel és a hanglejtés megfelelő alakításával gyakorolja.

Szemléltető eszköz: Diafilm Réti László összeállításában: Május elseje a dolgozók harcos ünnepe. Felhasználható képek: melyek a felszabadulás előtti május elsejéket mutatják be.

Diafilm az Ünnepeink sorozatból (a 23. és 24. kép.)

A) **Előkészítő beszélgetés:** Május elsejére készülünk. Üzemekben, gyárakban hetek óta lelkes munka folyik. Néhol már a gyárak homlokzatát díszítik, máshol a felvonulás jelszavait festik táblákra. Nem volt ez mindig így! És ma sem készülődhetnek a munkások mindenhol így! A felszabadulás előtt rendőrök, csendőrök úgy május táján sűrűben jártak a gyárak környékén. Tudták, hogy a munkások készülnek a munka ünnepeére. Éberen ügyeltek arra, hogy a mozgósító *röpcédulák* ne juthassanak el egyik gyárból a másikba. Pedig mindig voltak olyanok a munkások között, akik a röpcédulákat titkos nyomdákban sokszorosították. Terjesztőkben sem volt hiány. Ezek a röplapok nemcsak a május elsejei felvonulásra lelkesítették, de sokszor a munka megtagadására, *sztrájkra* is felszólítottak. Így is harcoltak a gyárosok ellen, pedig sokszor elbocsátással, börtönnel, a család nyomorával fizettek hősiességükért. És mégis egyre nőtt a bátrak tábora.

B) **Célkitűzés:** Könyvünkben is van egy olvasmány, amelyben egy idős nyomdász bácsi emlékezik vissza arra, milyen volt régen a május elseje. „A vörös szegfű” című olvasmány szól erről. Elolvasom nektek.

C) **Az olvasmány feldolgozása:**

- a) Az olvasmány bemutatása
- b) A gyermekek megnyilatkozásai
- c) Részenkénti feldolgozás:

I. 1. **Részcelkitűzés:** Ismerkedjünk meg Anti bácsival!

2. A részegység olvastatása: . . . . . szőlítetták fel társaikat.

3. **Feldolgozás kérdések segítségével:** Miért szerette Anti bácsi annyira a régi újságokat? (Mert nyomdász volt hatvan esztendeig.) Hogyan fogadták a könyvtárban? (Régi ismerősként fogadták Anti bácsit.) Mit mesél róla a könyvtáros? (Nagy harcos volt már ötven évvel ezelőtt is.)

4. **A részegység összefoglalása:** A könyvtárban mindig tisztelettel fogadták. Sok-sok évvel ezelőtt ő is szervezője volt a sztrájkoknak.

(Mondassuk itt el a részegység rövid tartalmát az olvasmány szavainak felhasználásával. Cél: a tanulók szókincsének gyarapítása, helyesbítése.)

5. **Vázlatmondát:** *Anti bácsi hosszú időn át a munkások szervezője volt.*

II. 1. Milyenek voltak a régi május elsejék?

2. Egyszer . . . . ., ha emlékeztek!

3. Mivel emlékeztette a mai fiatalokat a régi szokásokra? (A vörös szegfű fel-tűzésére szólította fel őket.) Mit mesélt a felvonulásról? (Sokszor hullt a szép vörös szegfű a porba, amikor megkergettek, megverték bennünket; a felvonulókat börtönbe zárták.) Miért kell megemlékeznünk a régi felvonulásokról? (Hogy kifejezzük hálánkat azok iránt, akik lehetővé tették május elsejének szabad megünneplését.)

Diafilm bemutatása egy régi május elsejei felvonulásról. Napjaink sztrájkjairól készült felvételt is bemutatunk, párhuzamot vonva az elnyomott és a még fel nem szabadult munkások jelenlegi sorsával.

4. Anti bácsi vörös szegfűket osztott szét a fiatalok között, a régi májusok emlékeként.

5. **Kockázatos, veszélyes felvonulások voltak régen a május elsejék.**

III. 1. Ma hogyan ünnepeljük május elsejét?

2. Sokan . . . . . a béke dalaival.

3. „Virágözönben vonulnak fel”, „színpompás csoportok” kifejezéseket diafilm megtekintésével értetem meg. („Ünnepeink” sorozat 23., 24. kép: Május elsejei felvonulás)

4. Becsüld és tiszteld a munkásmozgalom régi harcosait! Megváltozott életünket nekik köszönhetjük.

5. *Megváltozott a dolgozók élete. Szabadon ünnepelhetik május elsejét.*

D) *Az olvasmány összefüggő elolvasatása:* Ügyelj különösen a beszélgetések szép hangsúlyozására.

E) *Házi feladat:* a) Nézd meg a tévében a moszkvai május elsejei felvonulást.

b) Az olvasmányt többször olvasd el és mondd el a tartalmát a felírt vázlat alapján.

F) *Értékelés:* A tanulók egyéni és csoportos teljesítménye alapján.

A tábla képe

A vörös szegfű

Anti bácsi hosszú időt át a munkások szervezője volt.

Kockázatos, veszélyes felvonulások voltak régen a május elsejék.

Megváltozott a dolgozók élete.

4. OSZTÁLY

A dolgozók legnagyobb ünnepe című olvasmány feldolgoása

A tanítás célja: a) A munkásosztály harcol az elnyomott népek szabadságáért és a békéért.

b) Ismerje meg a munkásosztály harcosainak életét, harcukat a kizsákmányolás ellen. (Nevelési terv 59/13)

c) A helyes, szövegű olvasás gyakorlása.

Szemléltető eszközök: diafilmek (Réti: Beszélő képek sorozat 54. kép; Ünnepeink sorozat 24. kép), hanglemez (Internacionálé)

Koncentráció: rajzzal, (a képzőművészeti kulturáltság fejlesztése: Próbálja meg rajzban ábrázolni az emberi munka, a közös élet jeleneteit, Május elsejét stb. — Nevelési terv 85/31)

énekekkel. (az esztétikai nevelést szolgáló tevékenységi formák közül kapcsolódjék be a Himnusz és az Internacionálé éneklésébe. — Nevelési terv 85/33.)

A) *Előkészítő beszélgetés:* Kiindulásul „A dicsőséges 133 nap” és az „Ágyúk az Avason” című olvasmányokat vehetjük, melyekből kicsengenek a gyermekek megvalósult álmai. A Gyermeekújság arról írt: „tiétek a fürdő, a fehér játszótér, a színház és tiétek minden könyv!” Megvalósult a felnőttek álma is: szabadokká lettek! Vörös zászlókkal köszöntötték a vörös katonákat. Május elsejéről ezekben az olvasmányokban nem esett szó. Mit jelentett 1919-ben a munkások életében az első szabad május elseje? Vajon hogyan ünnepelték?

B) *Célkitűzés:* Az 1919-es május elsejéről hallhatunk Laci nagyapjától egy rövid történetet, melyet vendégként egy rajfoglalkozáson mondott el a pajtásoknak. Ismerjük meg mi is ezt a történetet!

C) *Az olvasmány feldolgoása:*

a) Az első részegység bemutatása: . . . és lenyugvó napja.

Ilyen volt az a május elseje! (Ünnepeink c. diafilm-sorozatból Május elsejei felvonulás 1919-ben című kép bemutatása) A vetítést az Internacionálé hanglemezeiről megszólaltatott dallama festheti alá. Különösebb szómagyarázatra nem lesz szükség, mert a „munkásosztály” és „kokárda” kifejezésekkel más olvasmányokban, sőt már az előző osztályokban is találkoztak.

„Sándor bácsi múltba néző arccal beszélt.” Maga előtt látta, újra átélte azokat a percekert. Szép és kedves eseményekre mi is elmerengve gondolunk vissza. Így tett Sándor bácsi is. Az édesanyja-készítette kokárdával a mellén, fiatal legényke korában igazán meg sem értette, mit jelent a hömpölygő embertömeg a vörös zászlók alatt. De a dal szövegét, mely az éhező nincstelenekről szólt, bizonyára megértette. Megérezte azt is, hogy eljött a győzelem napja, a szegények joga az élethez.

b) Mi tette felejthetetlenné Sándor bácsi számára a 19-es május elsejét?

A második részegység bemutatása: Szeme kicsit . . . . . magyar munkásosztály.

Az olvasást közvetlenül követi az 1945-ös május elsejének bemutatása diafilmről. (Réti: Beszélő képek sorozata: Május elseje a dolgozók harcos ünnepe. 54-es kép.)

A kiégett házak és a rombadőlt város miért idézi mégis egy szebb május elsejének az emlékét? Akkor még csak sejtette, ma már bizonyosan tudja, hogy a 45-ös május elseje hozta meg az első igazán szabad májust.

c) Mit ünnepelünk május elsején? Minden ország minden munkásának nemzetközi ünnepét. A dal, melyet ezen a napon a világ minden munkása más-más nyelven, de egy szívvvel énekel: az Internacionálé, a munkásosztály nemzetközi himnusza. Nemcsak a dal, de a közös akarat, a béke és a szabadság utáni vágy is összekapcsolja a dolgozókat. Mi szabadságban és békében élünk. De háború van Vietnámban! Munkásmilliók élnek még elnyomásban. Majd amikor május elsején vidáman vonultok fel születekkel, gondoljatok azokra is, akik ma még nem ünnepelhetik meg szabadon a munka ünnepest! (Diafilm bemutatása: Május elseje a béke jegyében. Ünnepeink sorozat 24-es kép.)

D) *Az olvasmány összefüggő elolvastatása:* A könyvvel való foglalkozás most már nem zavarja azokat az érzelmi hatásokat, amelyeket a film, a felolvasás és a zene váltott ki.

Várnai Zseni: Vörös május című versének feldolgozása

A tanítás célja: a) Megértetni a tanulókkal, milyen áldozatokat kellett hozni azért, hogy a felszabadult országok népei szabadon ünnepelhessék május elsejét.

b) A munkásosztály további harcának fontosságát megéreztetni a tanulókkal.

c) A szép versmondás; a sorvég nem gondolatvég.

1. *Számonkérés:* Az óra eleje a szókinccs gyarapítására, a beszédkézség fejlesztésére fordítható, mivel erre az elmúlt órán az érzelmi hatások érvényesítése érdekében nem került sor. A tartalom elmondását három tanulóól a három részegységnek megfelelően kérjük számon. (A 19-es, a 45-ös május elseje és a további harc szükségessége)

2. *Előkészítő beszélgetés:* 1945 után írónk, költőink már szabadon énekelhették meg május elsejét. Sok szép verset írtak erre az alkalomra. Ezek közül való Várnai Zseni Vörös Május című verse is.

3. *Célkitűzés:* Egyik szép részlete a tankönyvünkben is megtalálható. Hallgassátok meg ezt a részletet.

4. *A költemény bemutatása és feldolgozása:*

A bemutatás után nem várjuk meg a gyermekek megnyilatkozásait, mert a lírai vers megértése első hallásra nem lehet teljes. Mondanivalóját, szépségét a közös elemzés alapján megérthetik, megérezhetik.

Miként hirdeti az író a nagy Májust az egész világnak?
Hangos szóval, lángoló betűkkel, szíve vérével.

Így hirdetve biztosan eljut a világ minden részébe a szabad, vörös Május. Úgy tiszteli ezt a májust, hogy mindenkor nagy betűvel írja!

– Fogalmazzátok meg az első versszak mondanivalóját!
Nem baj, ha a vers szavait használjátok!

A második versszakból a „világrengés hozta-hajtja a vörös Keletről a Nyugatra” gondolatot emeljük ki. A munkásosztály győzelmét forradalmi harc, világot megrázó küzdelem hozhatta meg. Nincs irgalom azokkal szemben, akik a vörös Májusnak „barrikádot” emelnek! Felperzseli őket a harc tüze!

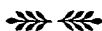
Az alapgondolat megfogalmazása: *A vörös Május szabadságot hoz, a világ minden népének!*

5. *A költemény újraolvastatása:*

Olvasztatás előtt felhívom a tanulók figyelmét a szépen hangsúlyozott olvasásra. Ügyeljenek arra, hogy a gondolat nem ér véget a sor végén. A versben is az írásjelek tagolják a gondolatot:

„..... világrengés hajtja
A vörös Keletről a sápadt Nyugatra.”
„Fölperzseli őket
A nagy vörös Május.”

6. *Házi feladat:* a) Olvasd el otthon a költeményt többször is, figyelj a gondolatok szép hangsúlyozására!
b) Készülj fel „A dolgozók legnagyobb ünnepe” című olvasmánnyal és a Vörös Május című verssel úgy, hogy első vendégeink nagy ünnepnek érezzék velünk együtt május elsejét.

KARÁCSONYI IMRE és MAROSVÁRI JÓZSEF

Szombathelyi Tanítóképző Intézet

Környezetismeret

4. OSZTÁLY

Az úttörő tanulságos és szép élete

Oktatási cél:

A már tanult olvasmányok és a VI. oszt. rajfoglalkozás megtekintése alapján az úttörő törvények megismertetése.

Nevelői cél:

Vágy ébresztése az úttörőélet iránt.
Önállóságra és öntevékenységre szoktatás.